



Número Extraordinari

HOMENATGE

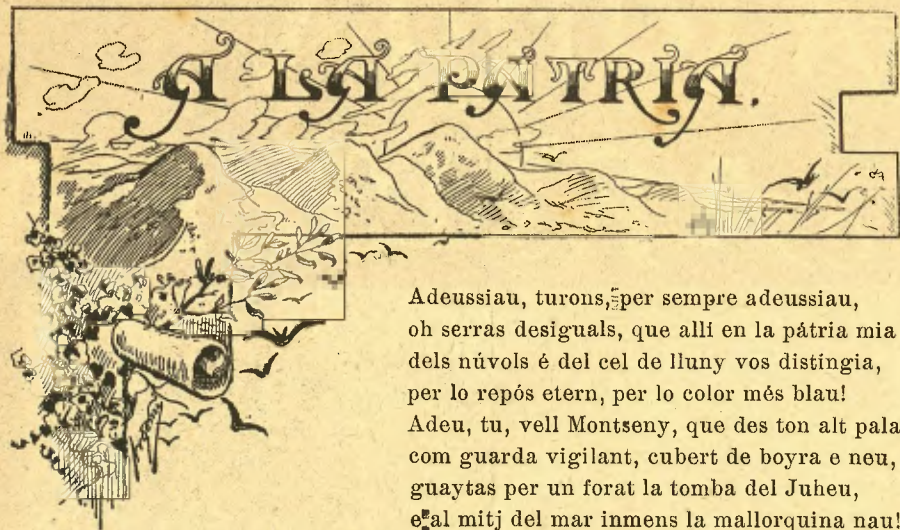
als escriptors cataláns morts



25 céntims

CATALUNYA ARTÍSTICA





Adeussiau, turons, per sempre adeussiau,
oh serras desiguals, que allí en la pàtria mia
dels núvols é del cel de lluny vos distingia,
per lo repós etern, per lo color més blau!
Adeu, tu, vell Montseny, que des ton alt palau,
com guarda vigilant, cubert de boyra e neu,
guaytas per un forat la tomba del Juheu,
e^a al mitj del mar immens la mallorquina nau!

Jo ton superbo front coneixia llavors,
com coneixer pogués lo front de mos parents;
coneixia també lo só de tos torrents,
com la veu de ma mare, ó de mon fill los plors.
Mes, arrencat després per fats perseguïdors,
ja no conech ni sent' com en millors vegadas,
així d' arbre migrat á terras apartadas,
son gust perden los fruyts e son perfum las flors.

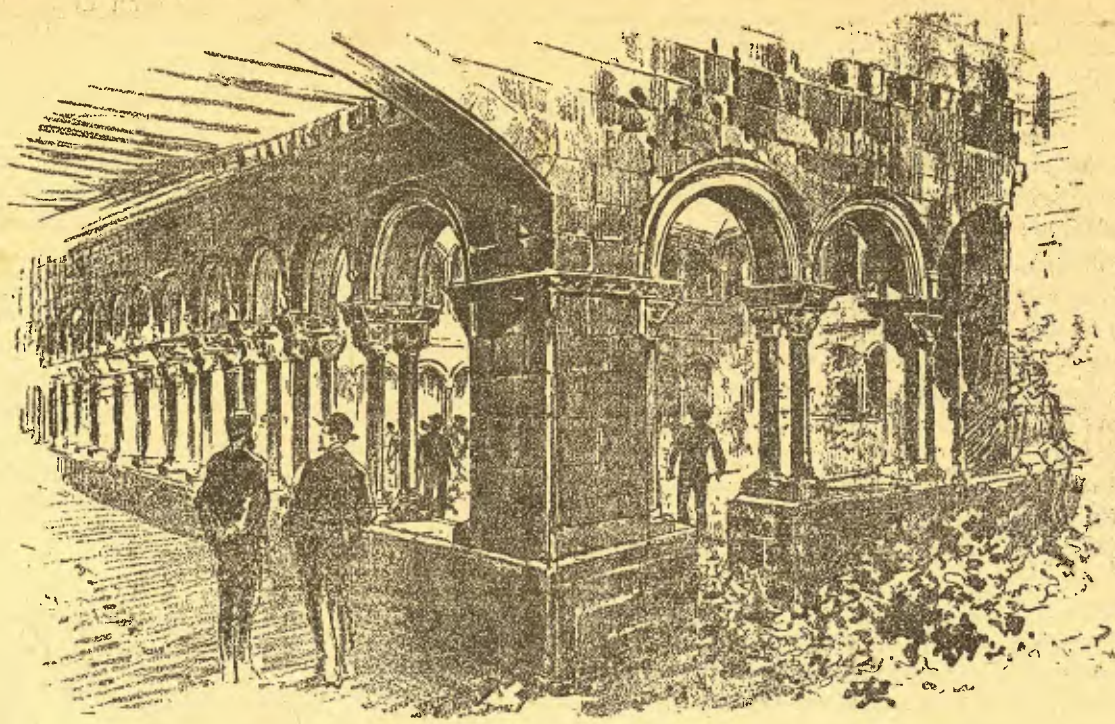
¿Qué val que 'm haja tret una enganyosa sort
á veure de més prop las torres de Castella,
si 'l cant dels trobadors no sent la mia orella
ni desperta en mon pit un generós recort?
En vá á mon dols país en alas jo 'm transport,
é veig del Llobregat la platja serpentina;
que, fora de cantar en llengua llemosina,
no 'm queda més plaher, no tinch altre conort.

Plaume encare parlar la llengua d' aquells sabis
que ompliren l' univers de llurs costums é lleys,
la llengua d' aquells forts que atacaren los reys,
defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis.
Muyra, muyra l' ingrát que, al sonar en sos llabis
per estranya regió l' accent natiu, no plora;
que, al pensar en sas llars, no 's consum ni s' anyora
ni cull del mur sagrat la lira dels seus avis.

En llemosí soná lo meu primer vagit,
quan del mugró matern la dolsa llet bebia;
en llemosí al Senyor pregava cada dia,
é cántichs llemosins somiava cada nit.
Si quan me trobo sol, parl' ab mon esperit,
en llemosí li parl', que llengua altra no sent',
é ma boca llavors no sab mentir ni ment,
puig surten mas rahons del centre de mon pit.

Ix, donchs, per expressar l' efecte més sagrat
que puga d' home en cor gravar la má del cel,
oh llengua á mos sentits més dolsa que la mel,
que 'm tornas las virtuts de ma innocent edat.
Ix, é crida pel món, que may mon cor ingrát
cessará de cantar de mon patró la gloria;
é passia per ta veu son nom é sa memoria
als propis, als estranys, á la posteritat!

BONAVENTURA C. ARIBAU



Claustre del Monastir de Ripoll hont es enterrat Berenguer III (*Dibuix de Pahissa*).

Ramon Berenguer III el GRAN

Ben merescut tenia aquet príncep insigne el gloriós renóm ab que l' ha honrat l' agrahiment de la posteritat, donchs si ell nò hagués sigut com va ser ho gran en sos designes y en sas proesas, no hauria alcansat la terra catalana la forsa y prosperitat de que pogué vanagloriarse en els regnats posteriors.

Cuan se ponderan els esplendors d' un' época venturosa, l' historiador que 's precia de just y l' erudit que 's te per ben informat solen remuntar el curs de las edats, cercant la causa d' aquellas ditxas y el doll d' aquellas grandesas. Es obvi que ni 'l emperador don Carlos ni Felip II haurian pogut acometre las grans empresas que 'ls immortalisaren, sens' els poderosos elements allegats pe 'l géní polítich de Ferran el *Católich* y el Cardenal Cisneros. Y no es menys cert que don Ferran no hauria pogut oferir á la santa é incomparable Sobirana de Castella la unió á sa corona d' uns estats tan grans y floreixents com els de la corona aragonesa, sense la valentia y el talent polítich de sos progenitors, tan grans per son brahó en els camps de batalla com per sa sabiduría en las lluytas diplomáticas y en las Assambleas llegendarias.

Perque en aquells temps en que 'ls reys *regnavan* y *governavan*, ells eran els directors de la política exterior y 'ls presidents de las Corts.

Els monarcas de la Corona d' Aragó no feren mes que seguir la tradició iniciada y edificar sobre 'ls fonaments comensats á bastir pe 'ls eximis prínceps de la casa Comtal de Barcelona. Ramon Berenguer el *Vell*, dotá á Catalunya d' un Códich qu' es la mes antiga y completa recopilació de costums jurídicas

de la Europa cristiana. Son nèt Ramon Berenguer el *Gran*, aixamplá els limits y feu creixer el prestigi de son diminut Estat, que dos sigles avans era un feude dels reys carlovingis. Son fill, al morir en 1162, deixava units á Aragó y Catalunya, y mitj sigle mes tart, la confederació d' abdós estats formava baix el ceptre de Jaume el Conquistador una de las monarquias mes poderosas y temudas d' Europa.

Veritablement s' aumenta per graus l' admiració que causa la fermesa de carácter de Ramon Berenguer III, cuan se consideran las tristas circumstancies que en la infantesa 'l rodejaren. Ramon Berenguer II havia sigut vilment assassinat per un germá que compartia ab ell l' autoritat suprema, y en tal desamparo deixá l' infame assesi á la familia de sa víctima, que la comtesa viuda tingué que empenyar sas rendas pera subvenir á sa pròpia subsistència y á la de son tendre fill, qu' encare no havia complert un mes al quedar órfe de pare.

El patricida conservá per espay de mes de catorze anys el govern del Comtat y exercí 'l càrrech de tutor de son desdixat nebot, fins que aquet complí l' edat de 15 anys y pogué esser nombrat caballer.

Vol la tradició, y en efecte está molt conforme ab la legislació de nostres *Usatges* y ab las costums caballerosas de la época, que ocorregués allavors un fet que fés patents la llealtat y la coalició de la noblesa catalana contra l' assesi. 'Aquesta noblesa 'l requeri solemnement que, com á caballer sostingués sa ignocencia devant del rey don Alfons VI de Lleó y I de Castella—*per batayam*,— es dir, en torneig en camp tancat.

Sigué un Judici de Deu en tota regla, perque 'l desafio s' efectuá, quedant vensut l' assesi y convicte, per tant, del crim que se li imputava, segons la sentència que, á tenor de las lleys de la época y

els usos de la cavalleria, pronunciá com á jutje del camp el monarca castellá.

Sembla ser que després d' aquesta cruel humiliació hagué d' anar el fraticida á expiar son crim á Terra Santa, morint á conseqüència de las feridas que va rebre al embestir els creuhats la ciutat de Nicea. Michand, historiador de las Creuhadas, diu que morí per no haver pogut resistir la rigorosa penitència que s' havia imposat.

Se dedicá el comte jove ab perseverància á engrandir y rodonejar els dominis que 'ls seus antecessors li havian llegat, afiansant sontalent diplomàtic las conquistas de sa valentia.

Al coméns de son govern una forta multitud de almoravides feu súbita irrupció en territoris del Comtat per la part del mitj-dia, entrant á sang y á fòch la fertil comarca del Panadés fins al castell de Gelida y enduhentse'n captius á aquells de sos infelissos habitants que tingueren la trista sort de sobreviure á la desfeta.

Sols la constant y atenta lectura de las crónicas y documents d' aquells sigles pot acostumar l' ànim á compendrer y apreciar eixas perpétuas contrarietats, aqueix flux y reflux incessant de dos pobles belicosos y fronterisos, sempre armats y sempre á la que salta. El Comte escarmentá als invasors, no reposant fins á deixar netas y asseguradas las fronteres.

No content encare ab aixó, volgué atacar en sas propias llodrigueras al enemich secular de la pàtria. Estavan per aquells temps las Islas Balears en poder del sarrahins, que havian convertit tots sos ports en altres tans nius de piratas, desde 'ls quals se llensavan á donar cassa en veleras embarcacions á las naus mercants y á devastar las costas cristianas del continent. La Senyoria de Pissa conquistá l' arxipélach, abandonantlo dos anys mes tart, are per las dificultats de conservar-lo ó per altras rahons. Ramon Berenguer vá aliar-se ab ells y junts acometeren de nou y ab molt felis éxit l' empresa de sanejar las llodrigueras d' aquells sarrahins que desde llarchs anys infestavan el Mediterrá.

Aquesta empresa, coronada mes tart per Jaume I, ab la conquesta del arxipélach, confirmá y justificá plenament las esperansas que havia fet concebre l' enteresa del príncep cuan el primer any d' empunyar el governall del seus estats, recobrá el territori de Carcassona injustament fet seu pe 'l viscomte Atto.

Aquella expedició naval, la mes antiga que registran els anals del Príncepat, sigué manada pe 'l Comte en persona. A tot aixó, ja s' havia casat ab dona Dolcia, hereva y senyora de la Provensa. Tornava d' un viatge que havia fet á Génova y Pissa ab una poderosa escuadra, ab el fi de promoure una creuhada contra 'ls moros d' Espanya, cuan sapigué que 'l senyor provensal de Foix s' havia alsat en armas, y 'l reduhí á la obediencia.

Mentém aquestos fets perque senyalan els comensos de la potència naval tan famosa en els sigles vidents. Altre dels successos que proban las tendèncias expansivas que en son temps comensaren á dibuixarse, es el tractat de comers y navegació que

ajustá ab la república de Génova en els darrers anys de sa vida, per hont se veu el gran desenrotlló que durant el seu regnat havia adquirit el tráfic naval, reduhit avans á un modest comers de cabotatge.

Son afany mes viu era 'l netejar de sarrahins el territori catalá, llensantlos á l' altra banda del Ebre; empresa que deixá comensada, donantli acabament son fill Ramon Berenguer el Sant, rodonejant aixís la hermosa regió anomenada la nova Catalunya. En 1117, Berenguer el Gran feu donació perpétua al bisbe de Barcelona, Olaguer, y á sos successors de l' asolada ciutat de Tarragona, otorgantli facultats pera reedificar-la y colonisar son territori, ab la sola reserva dels drets de soberania. Els pobladors del camp tarragoní, que havian trobat la célebre metròpoli romana convertida en un munt de ruinas, edificaren alguns modestos caserius en els punts menos exposats á las correrias dels argelins, y allá, arma al bras, esperá aquella valenta avansada que sonés



Sepulchre de Ramon Berenguer III

l' hora de la definitiva redenció del territori tarragoní.

No tingueren d' esperar molt temps. La conquesta de Tortosa vingué molt prompte á realisar-la.

Si 's considera la frecuencia y atreviment ab que acostumavan els moros fer sas correrias fins al centre de Catalunya durant els regnats anteriors, se convindrà en que va esser obra de grossa empenya y transcendència escombrarlos definitivament de tants y tan sólits baluarts com ocupavan en aquellas regions.

May havia estat tan conegut y respectat per mar y terra el pendó de las quatre barras; may havian sigut tan amples els dominis del comtat barceloní á l' altra banda dels Pirineus. La pau interior estava assegurada ab el respecte que sapigué imposar el príncep fins als mes revoltosos barons d' aquesta terra. Els mussulmans, vigorosament rebutxats, comensavan á temer que no 'ls fos possible poguer tornar á traspasar la ratlla que la victoriosa espasa del comte 'ls havia senyalat per frontera.

Y aixis fou.

Ramon Berenguer ters havia poblat Tarragona y el seu camp, y Ramon Berenguer IV vá pendrer als moros la qu' ells havian cregut inexpugnable ciutat de Tortosa. Ell havia aixamplat el territori de Catalunya, junyintli ab son enllás ab dona Doleia el de Provensa. El seu fill, uní ab son matrimoni el reyalme d' Aragó al comtat de Barcelona.

Al morir Ramon Berenguer III, en 19 de Juliol de 1131, als 49 anys d' edat y 34 y mitj de regnat, havia desempenyat ben bé son comés providencial sobre la terra, assentant dintre d' un período de temps tan revoltós els fonaments de la gloriosa corona d' Aragó.

Ell, el comte Ramon Berenguer III el *Gran*, son immortal avi y son sant fill, prepararen els materials pera la gran obra de Jaume I, y tots ells cooperaren á la restauració de la monarquia que 'ls serrahins havian sepultat en las ayguas del Guadalet.

JOSEPH COROLEU.

1893



L' ANADA Á NÚRIA

BALADA

Mares, que portáu las fillas
cusidas á las faldillas;
las qui, mentres son donzellas,
las tancáu com las ovellas,
quan la pleta 'ls obrireu
si 's perdían no 'us queixeu.

N' era un día, que plegadas,
fadrinetas y casadas,

totas en matxos de sella,
anavan á la capella
que, de Nuria en mitx la neu,
guarda á la Mare de Dèu.

Los animals plens de vicis
y 'l camí de precipicis;
mes ab ànima riallera,
se quedavan enderrera
unas noyas com un sol,
encare del primer vol.

Las mares de lluny las veyan,
las cridavan, y ellas reyan,
que, olvidantse de las ninas,
n' eran los noys llurs joguinas,
y una eixida de pensió,
feya á totas la llissó.

En un plá las esperavan
uns fadrinets que muntavan
cercant d' àligas las crías,
y oferintse per llurs guías,
de bons minyons ab l' anar,
conversa varen lligar.

Ja trobavan la pujada
mes curta y meys de pesada,
y totas cercant dresseras
volían ser las primeras;
y al apropiarse del lloch
anavan mes poch á poch.

Y cuan las mares finian
de resar, ellas venian
de una en una afatigadas
per direccions oposadas.....
Sovint dressera vol di
mes llarch y mes mal camí.

Y fins la que era mes quieta
va pecar per indiscreta,
y apartantse de la colla
diu que ficá 'l cap á l' olla,
y de llavors en avant
nit y dia está plorant.

Mares que portáu las fillas
cusidas á las faldillas,
las que, mentres son donzellas,
las tancáu com las ovellas,
quan la pleta 'ls obrireu
si 's perdían no us queixeu.

DAMAS CALVET

Els Jochs Florals de Barcelona

DISCURS

del 1.er President en el primer any de sa instauració. 1859

Temps hi ha que molts se planyian del olvit dels Consistoris del Gay saber, mes coneguts ab lo nom de Jochs Florals; y ab molta rahó, segons ha demostrat lo felis y cada dia mes estés cultiu poétich de la llengua catalana y dels dialectes germans del mitjorn de Fransa. Gracias á un dels presents, catalá de cor,

que no ha parat fins que ha vist realitzats sos bons projectes, y gracias á la protecció dels dignes successors dels concellers, avuy, passats alguns segles, renaix aquella antiga institució literaria.

Los mantenedors que per aquest any ha nomenat lo Excel·lentíssim Ajuntament, esperavan la aprobació de tots aquells per qui no son muts los llibres de nostra historia; que pronuncian de bon grat y ab amor especial los noms expressius, si be aspres á voltas, de nostres héroes, de nostras poblacions y territoris; que sufren una dolorosa punyida cada vegada que cau un altre tros de nostres bells edificis que ha acabat de embellir la má del temps; á qui los sembla que se font una part del atractiu de la nostra terra, com si se enfosqués lo llum de son cel ó se esmortuissen los colors de sos camps, á mesura que se van perdent las bonas y vellas usansas y los vestits propis de la provincia, substituïts per una lletja y freda uniformitat... Sols en una cosa se han enganyat los mantenedors, y es que los que han correspost á llurs desitjos, han sigut mes de los que podían pensar ni creurer.

A tots aqueixos causarà un plaher veritable y mes fondo de lo que alguns imaginarian, lo sentir aquí los accents de llur llengua, de la que be se pot dir la llengua de llurs entranyas... de aquella llengua, per altra part, que no sens motiu tenen molts per la primogénita entre las neollatinas y que, ab noms diversos pero ab varietats sols secundarias, fou un temps la mes culta y celebrada; que ja nou segles ha narrava los dols y los conorts de Boeci, y tèn poemas heróichs, romanceschs é historichs que competeixen ab los millors de la edat mitjana; que usava Guillém de Aquitania cuan li prenia «talent de cantar»; que escoltaren y aplaudiren no sols las corts de Provensa y Aragó, sino las de Castella, Inglaterra é Italia; que fou cultivada per lo Dant, celebrada per lo Petrarca; llengua materna del reys aragonesos; en que se escrigueren primitius mapas cosmográfichs, sabis y respectats códichs, incomparables crónicas; que poseeix una rica poesia popular; que parlaren lo venerable Lull, gran home en lletres y en acció, Arnau de Vilanova, lo primer fisich de son temps, lo insigne orador St. Vicens Ferrer, Ausias March, poeta de cor y de seny, y los demás autors del Cansoner que guarda Paris com única joya.... llengua, finalment, que de cap manera nos devém avergonyir que sia la dels nostres avis, la de nostras mares, la de nostra infantesa.

Ab un entusiasme barrejat de un poch de tristesa, li donám aquí á aquesta llengua una festa, li dedicám un filial recort, li guardám al menys un refuji. Als qui nos fassen memoria de las ventatjas que porta lo olvidarla, dirém que á estas ventatjas preferim retenir un sentiment en un recó de nostres pits, y si en aquest sentiment algú hi volgués veurer perills y discórdias ó una disminució del amor á la patria comuna, podriam respondrer que eran ben be catalans molts dels que ensangrentaren las ayguas de Lepant y dels que cassaren las águilas francesas; y podriam repetir un aforisme ja usat al tractar de un dels millors catalans y mes ardents espanyols (1) que may

hi ha hagut: «No pot estimar sa nació, qui no estima sa provincia.»

MANEL MILÁ Y FONTANALS



MATER MISERICORDIÆ, SALVE

Las il·lusions de l' ànima se 'm fonen una á una,
las fullas en los arbres s' estan enmalaltint,
las nits se van fent llargas y sens un raix de lluna,
de soletat y d' ombra la terra 's va cobrint.

Sols interromp la calma lo cant de las granotas,
ó del torrent que salta la udoladora veu,
veninhi barrejadas aquellas tristas notas
que fa la tramontana baxant del Pirineu.

Quan cap aucell refila, ni belan las ovellas,
ni ser vivent pertorba la calma de la nit,
m' ajech sobre las fullas y 'm miro las estrellas
y sento que m' esclafa lo pes de l' infinit.

No sé quina frisansa, que no he sentit fins ara,
m' está axecant á l' ànima la vista del espay;
es com un crit de pena d' un bort que cerca 'l pare
y 'n veu per tot la petja sens assolirlo may.

Cap á calentas terras, ab sa novella cria,
avuy las orenetas anavan de retorn;
las orenetas tenen un àngel que las guia
y al mitx del ayre 'ls marca la via del mitxjorn.

¿Per què la má secreta qu' ab xifras d' anyoransa
m' ha escrit dintre de l' ànima «aquí no hi estás be»,
no 'm dona á mi á las horas que 'm falta la esperansa
ni l' àngel, ni las alas que la oreneta té?

Deu meu, jo us los reclamo, la soletat me gela;
jo éstich cridant un pare y 'l pare se 'm fa sort;
donáume al mitx de l' ombra la llum d' una candela
que 'm probi ab lo baptisme que no vatx nexer bort.

Jo vull sabé 'l misteri del fi de la existencia;
jo seguiré cridantvos per més que cride en va;
qui m' ha donat la vida, m' ha de donar la herencia;
si 'l pare no m' escolta, la mare 'm sentirá.

Mientras qu' un plor de pena mos llagrimala escalda,
la mare que 'm veu orfe, no 'm pot dexar sofrir;
la mare vindrá á dirme:—Pósa 'l cap á la falda
y jau sense cuydado, que jo 't faré adormir.

Ton pare es la justicia, y sols als justos dona
ab abundancia plena lo premi que 'ls ofri;
ell dels ditxosos cuyda per darlos la corona;
los pobres miserables me 'ls ha deixat á mi.

Jo vetx lo cor del' home més débil que la canya
que la borrasca vincla fins á besar l' arrel;
quan la rosada meva las sevas fullas banya,
tot desseguir se dressa y torna á mirá' al cel.

(1) Capmany.

Ton pare es qui judica, jo só la que perdona,
 las tacas de la lepra lo meu alè se 'n dú;
 si per merexer gloria te falta una corona,
 los meus dolors de mare te servirán per tu.

FRANCISCO CAMPRODON



LA GANSO DE CATALUNYA

Jo coneix una donzella
 tan gentil... com no n' hi há:
 va vestida de pagesa,
 y es de cor senzill y fránch.

Per mirall té blaves ones
 hont s' hi véu tant com es gran,
 y del séu cabell són pinta
 les crestes del *Montserrat*.

Coronada vá d' espigues
 y de pámpols del rocam;
 en les mans té una filosa
 y 'l fus plé de cotó blanch.

En lo coll du 'l reliquiari
 imatge de un *rat-penat*,
 y estampat en la faldilla,
 un escut ab *quatre pals*...

.....
 Com la nina n' es pubilla,
 tots s' hi volen maridar;
 ella fila, canta y mira
 les guspies de la llar.

Li recordan les grandeses
 que la feren immortal!...
 ¡temps d' gloria que passaren!...
 mes... ¿qui sab si tornarán?...

Avuy té la caputxeta
 de pureza verginal,
 y les rojes barretines,
 y la fé dels que s' en van;

un galan que la enamora,
 —per ell sempre 'l cor li bat,—
 y una santa que la inspira,
 que ja may li faltará.

.....
 Y 'l fus balla... les espigues
 del séu front ne plouhen blat;
 y la sava dels verts pámpols
 en les tines bull á mars.

.....
 Al galan que la enamora
 tots li diuhen, lo *Treball*;
 y la santa que la inflama
 té per nom la *Llibertat*.

Del galan viurá la vida,
 sens donarli may descans;
 qui la *Llibertat* li toqui...
 ¡Mare Santa!... ¡Déu li val!...

ALBERT DE QUINTANA

FRAGMENT

DE

“LO SITI DE GIRONA”

Saragossa y Girona caygueren, no hi ha dupte, pero lo terrible drama no acabá ab llur cayguda. Tots los ecos repetiren l' inmens estrépit d' aquellas caygudas, que més bé fóren elevacions gloriosas; estrépit que despertá l' Europa, y quan l' any 13 l' Alemanya entera s' alçava contra lo gegant de França, sos poetas, tot recordant las tradicions de l' antiga llibertat germánica, recordavan igualment los grans exemples de Saragossa y de Girona. Y quant després de sitis que quasi arriuan á fer olvidar fins Numancia y Sagunto, los veterans de Napoleón entraban al fi per portals de ciutats com aqueixas, be podian momentaniament cridar victoria, pero en realitat ahont anavan per aquellas entradas era á llur sepulcre, y encare 'l de son gran emperador.

LLUIS CUTCHE.



MARINERESCAS

Cal tenir coratge, Rita,
Per' bregar ab las onadas.
Peró més se 'n necessita
Per' resistir tas miradas.

La tarde que 'm demanares
Que 't pujés á la barqueta;
No sé perquè 'm vaig posar
Més encés qu' una rosella.

Desde aquell moment, gelós
Com l' auccell quan s' aparella,
Va volant mon pensament
Darrera de ta bellesa.

La mare que 'm veu tan trist,
Si m' haurán encisat pensa,
Perqué jo no goso dirli
La causa de ma tristesa.

¡Pobre mare! no endevina
Que 's l' amor que 'm dona pena,
Que qui pot desfer l' encís
Es una dolsa rialleta.

*
**

¡Al veure lo mar en calma
Moltas diadas d' estiu,
Qui no 'l creuria tan manso
Com lo bassa! més humil!
¡Qui al veure la teva cara,
Bella com d' un serafi,
Que poguesses ser tan falsa
Havía de presumir!

*

Las onadas á las rocas
Embesteixen bramulant,
Y las rocas, sempre fermas

De son lloch no 's mohuen may;
Si vehinas trapaceras
Nos volen enemistar,
Es nena perquè no sáben
Que soch més fer que 'l rocám.

JOSEPH CORTILS Y VIETA.



La familia del mas dels sálzers

(Fragment de la novela)

Si 'n te l' any de diadas tristas! Ben mirat, lo tranzit del home per esta vall de llágrimas no es mes qu' una llonga cadenas de desventuras, que comensa ab lo plor ab que anunciám nostra arribada al mon, y termena ab lo sospir ab que nos despedim de la terra, pera cercar en una vida millor lo premi d' un ben obrar. Si los goig dolcissims que la vida de familia proporciona, son bálsem suau y consolador contra las feridas que resultan de caminar per una senda sembrada d' argelagas y esbarzers; si abruga 'l cor la convicció ferma de que s' han omplert los debers de fill, d' espós y de pare; si mirant enrera cada jorn que passa, se contemplan bonas obras y millors accions envers lo prohisme, á proporció del benestar de quiscun, satisfacció y fins alegria s' experimenta; mes ab tot y aixó no hi ha qui no diga á cada pas: ¡Que 'n te un any de diadas tristas!

Sí, moltes n' hi ha; mes de totas la que al cor porta mes dolenta es la diada de *Tots Sants*. ¿Ho fa que en ella, com si la Iglesia volgués recordarnos que la alegria segueix de prop al pesar, al costat d' una de las festas mes grans de la religió católica, se troba la *Commemoració dels faels difunts*? ¿Ho fa que la naturalesa com si 's vestís de dol, se desprén de quant l' hi restaba de las galas de la primavera, pera cubrirse ab lo mantell de pobresa del llarch hivern? ¡Qui sab! De mí se dir que ja de nin la tarde del dia primer de Novembre 'm gelaba 'l cor.

Mols anys van pasats, y per mes que 'n visca, ja may olvidaré las impressions del que podria dirne mon primer dia de difunts.

Set ó vuyt podia contarne. En haben dinat, aní en companyia de mos pares á pendrer lo sol per la carrerera. Sentat ab estos en los banchs del Pont nou, arribaren de prompte á mon oido remors distints, sons de campanas de diversos indrets previnents.

Pera mí, qu' era potser aquella la primera vegada que sortía de la vila—puig anteriorment ho impedian las malvestats de la guerra civil—y que, per lo mateix, ni idea tenia tan sols de que poguessen existir casas fora d' aquella, y altrás campanas no habia oit que las del campanar de la parroquia, tot quant veyá y sentía 'm causaba sorpresa y admiració, tenintme sumit en un mar de profundas reflexions.

Recordo que de prompte, com si despertás de pesadíssim somni, 'm dirigí á mon senyor pare dihentli. «—¿Qu' es aquella musica que sembla de campanetas?—Son las campanas de las parroquias que tocan á morts, fent senyal per' anar á cantar las ab-

soltas.—» Lo pobre del meu pare no 's ficsá en lo que pera mí, ignoscent infant que obría en aquell punt los ulls al mon, tenia d' extraordinari, de meravellós, de inexplicable un fet per' ell completament natural, per tant que del mateix ne tenia sobradà experiència. Parròquias, morts, absoltas, eran pera mi paraulas totalment desprovistas de sentit, y per tant torní á preguntar: «—¿Qué vol dir las parròquias?—» Llavors compregué mon pare que jo no sabia tant com ell, y 'm digué: «—Las parròquias son las iglesias del pobles.—» Y agafantme y pujantme de peus demunt la barana del pont continuá: «—¿Veus aquellas casas, y aquellas altres, y las de mes enllá? Donchs son pobles, y quiscun te la sua

baixat á terra: que jo no 'm quedí satisfet de las rahons que 'm doná: que restí pensatiu y sens ganas de correr ni brincar, y que durant lo temps que invertirem en retornar á casa, bullian confosos dintre mon cap mil pensaments nous, distints, desconeguts, que giravoltaban en torn de las paraulas «campanas», «cementiris», «absoltas», «ánimas», «morts», y «capellans.»

Ja á casa, en compte d' anármen á jugar, prenguí assiento prop d' un balcó en un banquillet, en tant que mos pares sentats al voltant del braser ab altrás personas de la familia, l' avia entre ellas, parlaban de que habia fet molt bona tarde; de que anavan desapareixent las petjadas de la passada guerra



parròquia. Escolta be: aquellas campanetas son las de Sant Pere Molanta; estas altrás que 's sentan cap á la esquerra las de Sant Cugat; una mica mes enllá s' ouen las de La Granada; y si no m' enganyo, fins me sembla oir, portats per lo vent, los sons de las de Las Cabanyas y de Pachs, que 's troban un poch mes lluny.—¿Y aquellas que se sentan mes, diguí jo, son las de la vila?—Sí; las de nostra parròquia.—¿Y á qué tocan?—A morts.—¿Qué vol dir que s' ha mort un home en cada poble?—No, vol dir... ¿Com t' ho faré entender? Vol dir qu' aixís com avuy es *Tot Sants*, y ahir repicaren en senyal de festa, demá celebra la Iglesia la diada dels difunts, y las campanas tocan á morts, pera que la gent dels pobles vaja ab los capellans á pregar en los cementiris, pera las ánimas dels que en ells están enterrats.»

No se jo si 'm cansí de preguntar ó lo meu pare de responder: lo que sé es, que á tot aixó m' habia

y restablintse las antigas costums; y de que al ensent demá, anirian, no se si á Moja ó á La Bleda, á buscar pa de morts. Jo continuaba tot capficat pensant en lo que aquella tarde habia vist y oit, y tant quiet estaba, que ma mare, tement que estés malalt, —mare al fi,—s' acostá á amanyagarme preguntantme si 'm dolia alguna cosa. Mon pare procurá tranquilizarla, observantli que debia estar cansat de la passejada.

Mes tart, essent ja vespre, mos pares se 'n anaren penso que á fer la castanyada á casa d' uns meus oncles, restant en la nostra solament l' avia, las criadas, y un mosso, ja vellet, que tots los dias, de retorn del treball, pujaba á rebrer ordres respecte de las feynas que debian practicarse lo jorn següent.

Mientras las segonas arreglaban lo sopar pera mon germanet y jo, aquella sentada prop de la llar,—

despres d' haber dictat las que cregué convenient, y disposat que la maynadera cuidás de nosaltres, á fi de que no caiguessem de las cadiras en que permaneixiam, junt á la tauleta ja aparellada,—sentint lo toch del *Pare nostre de las ánimas*, comensá á resar lo rosari, al qual, sens deixar la feyna, responian las criadas y lo bon Miquel.

Las impresions que mon esperit habia rebut aquella tarde; las conversas qu' habia sentit, en las quals sols se parlaba d' ánimas y de morts; la tranquilat qu' en la cuyna regnaba, interrompuda tan sols per las campanas que senyalaban funeral gros pera l' ensent demá per lo monótono remoreig dels que resaban, per lo soroll de l' aygua que bullia dintre de la marmita, y per los xiulets del ayre que s' escapaba espetegant, dels sarments qu' en la llar cremaban, me tenían com embadalit; com fora de mí: no sabia lo que per mí passaba: trobavam en un mon nou; involuntaria y mentalment responia á las oracions de la pobre avia, que ab fervorosa pietat pregaba per' aquells dels seus que passat habian d' aquest mon, y quan termenat lo rosari, ab calma sepulcral, y ab veu tranquila y solemne digué: «una salve á Nostra Senyora de la Bona mórt, pera que á tots nos la donga bona y cristiana quan l' hora 'n sia arribada,» sentí que se 'm gelaba la sanch en las venas y rompí á plorar amargament llensant greus sospirs y pregons sanglots.

Mon germanet ple d' admiració me contemplaba ab los ulls molt oberts; las criadas presumían que m' hagués donat un colp: la senyora avia que m' habían fet mal los panellets y altrás llaminaduras que habia menjat á la l' hora de dinar: lo Miquel que m' habia pres l' ayre anant á paseig. ¡Ay! no podían comprender que aquell prech á la Verge María pera que 'ns amparás á l' hora de la mort, habia estat la ma qu' acababa d' arrencar l' espés vel de negras tenebras en que permaneixia envoltada l' inteligencia del tendre infant; no comprenían qu' aquella fervorosa pregària era la ponentada malestruga que s'optadament habia esvehit los celatjes de rosa y grana en que fins aquell punt s' habia gronxat l' esperit d' un àngel; no comprenían qu' aquellas senzillíssimas paraulas habian produhit dintre 'l cor d' un ignoscent, lo mateix efecte que produhirán las trompetas del judici, al espargir llurs sons esgarrafosos per la regió dels sepulcres; no comprenían, finalment, qu' aquella débil criatura acababa de llegir com en un libre, en las sibilíticas paraulas d' una velleta venerable, que vindria un jorn en que deuría morir, y que allavoras, al arribar quiscun any la diada de *Tots Sants*, á las tres de la tarde las campanas tocarían á morts, pera que las gents dels pobles anassen ab los capellans á pregar en los cementiris; ensemps que pera la sua ànima, pera las de totas las personas alli presents, qu' en aquell punt acababan de pregar per llurs passats.

D' aquell jorn ensá la tarde del primer día de Novembre ha estat sempre pera mí de tristíssim recort; y lo mateix en los alegres anys de la joventut, en que tot se veu de color de rosa, puig per tot nos somriu leusengera la esperansa, que al present en que he deixat ja ben enrrera los termes que marcan lo que 'n

Fulla d' album



Dibuix inédit del malaguanyat artista

Josep Llovera

diu lo Poeta «la meytat del camí de nostra vida,» y per tant no cal dir que á mos llavis s' ha arrimat prou sovint la copa del dolor,—quan á mí arriban, portats en alas del ventijol, los sons de las campanas de las parróquias de la encontrada, que planyivolas tocan á morts, y veig los rectors que precedits de la creu y seguits de llurs feligresos s' encaminan als fossars pera resar los sufragis pera etern descans dels que finaren, y girant despres los ulls á tot quan entorn de mí te vida, ni contemplo verdor en los camps, ni pámpols en las vinyas, ni en los arbres fullatje, y si alguna ramor á mí arriba, no es lo gay cantar de aus parleras, sino l' aspre y tristíssim gemech de seca fullaraca juguina del vent,—sens saber perque, també lo cor se 'm gela, y sento desitj de plorar, y mirant lo Sol qu' entre fredas boyras, derrera los monts se amaga, repetesch una y altre vegada: ¡Que n' hi ha de diadas tristes en lo breu espay d' un any!

Costum es, en la vesprada de semblant dia, resar tres parts de rosari pera redimir las ánimas de las penas del Purgatori, y en ella, com en totas las que ho son de la vida de familia, que nos restan dels temps de la velluria, no sols hi prenen part tots los membres de la mateixa, sinó també los criats, los mossos y quants dependents viuhén dintre de la casa.

En lo cumpliment y práctica de dita costum s' ocupaban de bon grat los habitants del MAS DELS SALZERS, lo día primer de Novembre de l' any 1856,

en lo qual comensa aquesta sencilla y veritable *Relació*.

Ja havia l' amo resat tretze denas; ja la maynada comensaba á impacientarse, vehent que las pregarías mes s' allargaban que 'ls altres vespres; ja los mossos y criadas ab freqüents y descomunals badalls demostraban clarament que comensaba á pesarlos tanta repetició.

La veritat es que no hi ha pera extranyarse de la impaciencia y cansament dels xichs y dels grans; puig sens contar que la invariable cantarella y lo rum rum de *Santas y Salves* acaba pera cridar la son, l' hora de sopar se retardaba, la de dormir ensempe venia y respecte de la quitxalleta y gent menuda mes que 'n los sufragis pera los difunts y en traurer ánimas del Purgatori, pensaban en las castanyas y panellets que había portat son pare de la vila, del quals tenían determinat enterrarne tots los mes que poguessen remullantlos, pera que millor fessen son tranzit desde 'l plat al ventrell, ab un gotet del de la bota del recó.

Al cap y á la fi pronunciá l' amo lo *Gloria Patri* de la derrera dena del tercer rosari, y senyantse y dient: *Requiescant in pace*, doná mostra de que la tasca havia fluit.

—Pere, (digué en semblant punt la mestressa) no resas avuy los *Pare nostres*?

—¿No ho sabs dels altres anys? (digué amablement son marit.) Avuy sols pera los difunts: los demás jorns pera nosaltres y per' ells: pera las necessitats dels vius y la redempció dels morts.

—Resa donchs un *Pare nostre* mes.

—¡Ay ay! ¿Pera qui?

—Pera l' ánima d' aquell dels nostres fills que primer l' haja menestr.

Aixó dihent nuás la veu en lo coll de la mestressa; son marit resá 'l *Pare nostre*: y aquet finit, quiscun dels presents anássen á sos afers, restant sols en lo menjador; ahont lo rosari passat s' había, los amos y los mes petits de llurs fills.

—Mare, ¿qu' es l' ánima?—Preguntá un d' estos, tan bon punt estigueren sols, ab la ingénua senzillés propia dels pochos anys.

—L' ánima?...

—Sí, vos habeu dit l' ánima dels nostres fills. ¿Qué no so fill jo?

—Sí, y molt que t' estim.

—¿Y donchs que no tinch ánima?

—Sí, fill meu.

—Donchs diheume l' ánima qu' es.

—¿Com t' ho diré jo?

En est punt saltá una nena d' uns deu anys, rossa com un fil d' or, que bestrahent en la conversa que ab sa mare sostenia son germanet, que de vuyt no passaba, digué:

—¿Qué son las ánimas aquellas llumanetas que diu que de nit ixen en los fossars embolicadas en llansols?

—No, dona, no.

—¿Qué foran, potser,—digué un minyonet d' onze á dotze, viu y aixerit com una mustela—aquells scrolls de martells y de cadenas, que diu que 's sentían á ca 'l Blay de la ferrera l' hivern d' antany,

que 'ls prenían lo mestall dels cofins?

—Tampoch, respongué la mare mitj somrient, en tant que son marit sentint la ingénua pregunta de son fill, quasi be deixaba escapar una riallada.

—Y donchs ¿qué son? Porfiaba 'l petitet.

—Son..... son..... ¿Com t' ho diré jo? Mira, quan sías gran ja ho sabrás. Mentres tant recordat sempre de la doctrina que diu: que las ánimas dels bons gosarán la gloria del cel y las dels dolents sofrirán las penas eternas del infern.

—¿Y essent bon minyó ahont aniré?

—Al cel.

—¿Y menjaré dolsos, oy?

—Sí, rey meu.

—¿Y qué no so bon minyó?

—Quan me fas enujar, no.

—¿Y 'l Peret, que no ho es?

—Sí.

—¿Y la Paula, y la Marieta y 'l Joanet, que no ho son?

—També.

—Donchs, ¿pera qui habeu fet dir l' últim *Pare nostre*?

—Vaja; prou; á jugar,—digué 'l amo del Mas, cansat ja de tantas preguntas,—y quietut, sino no hi haurá panellets.

Y tant bon punt hagué la maynada passat la porta, dirigintse á sa muller, digué:

—Te rahó 'l Joanet. ¿Pera qui m' has fet resar l' últim *Pare nostre*?

—¿No t' ho he dit?

—No, Rosa. ¿Qué val dissimular?

—Si ho endevinas; si comprens que es estat precisament per aquell que 'l Jaumet ni tant sols ha anomenat, com si tal germá no tingués, ¿per que m' ho preguntas?

—Perque 'm dol veurent sempre trista y capficada; perque del jorn aquell en que 'l Ramon marxá, á casa no hi ha hagut un quart mes d' alegría; perque de res serveixen las cartas que 'ns escriu dihent qu' está bó....

—Mes no content.

—Y content també. Perque com si no tinguesses mes fill que 'l Ramon, sols d' ell te recordas....

—Es que als altres 'ls tinch prop.

—Perque ets tan mare, que ab tal de veurer tots los fills agafats á las faldillas, com si fossen pollets prop de la lloca, ni pensarias en son esdevenidor. Lo Ramon está bó.

—Vulga Dèu que 'l torne á veurer.

—Rosa, prou.

Y aixís dihent sortí 'l Pere de la estância, mentres tant que la pobre de sa muller s' esforsaba pera ocultar las llágrimas que l' hi espurnejaban en los ulls.

Quan son marit hagué desaparecut, doná lliuer curs al plor que la ofegaba, y girant los ulls envers lo Cel, ab tota la amargura del cor, y ab tot l' anhel de tendre mare exclamá:

—¡Dèu meu, amparáu á mon fill!

Don Cuan TINORIO

Teatr - cémentiri
de
SANS.

ENTRAD



*Oh! que fieltro envenenado
me dais en este pepel.....*

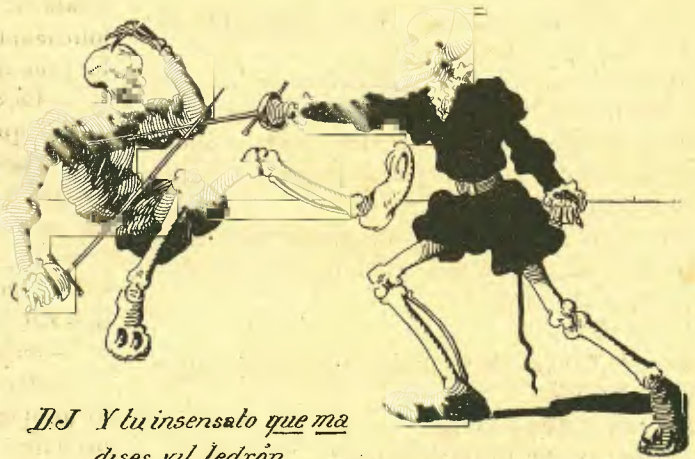
Islamé al sielo.....

à tal vil mención.....

(Aqueh nyevit sembla que se'n..... cuan surti l'inflarè ls morrus.)



*Dimoni quin pes. Si serà
un homerot!*



*D.J. Y tu insensato que ma
dises vil ledron.....*

D.L. (Ay mare meva!!!)

¿publich



L'ovención final.



—Vivre en tout, c'est vivre cent fois!
LAMARTINE.

¿Ets tu, feréstech héroe,
de atlética figura,
l' altiu senyor y árbitre
que desde aquesta altura
sa voluntat indómита
dava per lley al plá?
O bé ets ombra fatídica
pels llamps fuetejada,
que á estas timbas ásperas
guaytant esparverada,
pareix que esperas sópita
qui 't vulla soterrá?

De nit, quan toca l' Angelus
la mística campana
de aqueix poblet, que exánime,
sota 'ls teus peus s' aplanana,
com si temés del déspota
lo somni conturbar;
Tos murs, tas torres értigas
de llonchs marlets cenyidas,
tas descarnadas gárgolas,
tas portas esvahidas,
ta magestat decrepita
bé 's semblan revifar.

Llavors la dona tímida
ab l' índice 't senyala,
y 'l vell, viventa crónica,
del sèu esment fent gala,
á las maynadas crédulas
ne conta 'l teu mal fat;
De com un jorn vá móouressen
gran veu sobre la terra,
y una oratjosa mánega
que estremordí la serra
del fons del vall á la última
pedra, 't deixá esvinsat.

Senténcia fou justíssima
la que, ab ma agraviada,
sobre ton front ciclópeo
lo cel deixá estampada
perque en ta imatge ombrívola
se conservás millor.
Per só poblan còrps y ólivas
tas rónegas esceletxas,
pastoran cabras frévolas
allá hont brunzian fletxas,
y entorn sols peta rústega
la fona del pastor.

Per sempre més fugirenne,
de tu 'ls ponts llevadissos,
estrados, cambras lústicas
rublertas de tapissos,
armas, joyells y cáfila
de esclaus y ballesters.
Ni tornarás ja á véurelas
aquellas cabalgadas
que de estos murs eixianne
tant bellas y agensadas
de armini y robas lústicas,
de plomas y cinters.

Jo 'n sé de tu mil cántigas
de amors y de proesas,
de malvestats insólitas,
de alts fets y de vilesas
que aquesta vella fábrica
per temps han escruixit.
Conéch qui ab ursas cínicas,
guaytant per tas arqueras,
retá á la irada víctima,
mentre en sas lladroneras
aparellava grévolas
cent morts contra són pit.

Sé ahont la sanch adúltera

feu córrer la venjansa,
tot rabejant frenética
lo born de altiva llansa;
ahont renegá l' apóstata
y 'l bansador il-lús.
Ahont fou la llar márbrea,
l' escut de quartons nobles,
l' armer, la cort llarguíssima,
y ab tants de arreus y mobles,
prop de la cambra púdica,
la cambra del mal us.

Sé qui en sa ascona ardévola
lo llamp del cel portantne,
dels plans y serras pátrias
aná foragitantne,
devant sa ruenta cólera,
las turbas dels alarbs;
Y qui, com visió olímpica,
desde estas fondaladas,
sas onejantas flámulas
llensantne á las creuhadas,
portá sa fama armífera
del Líbano als Algarbs.

L' honor, la glória heróica,
lo geni y la bellesa,
la magestat cessárea,
lo crim y la impuresa
sota eixa arcada gótica
baixaren tots lo front;
Mentres la negre jácera
que al fons del vall se corca,
dressava, unglá carnívora,
la repugnanta forca
hont s' arraulía estúpida
la mort sobre 'l pregon.

¡Ah! ¡per qué vindré á véurelos,
jo, estos bestuars sanchnosos,
estos murets, nius de áligas,
y 'ls badadors sumptuosos
de hont potser tendres llágrimas
per tu, ó poble, han caygut?
¿Per qué á estas pedras rónegas
mon cor ha de acostarme?
¿per qué aquí sols, unissonas,
sento ab sons bells parlarme,
com fan las arpas eólicas,
mon cor y mon llahut?

¿Per qué á est fossar, idólatra,
vé ma ánima cristiana,
á pregá á Dèu pels héroes
de rassa catalana,
llevantne prop la víctima
l' ombra de són butxi?
¡Oh! bè ho se prou; la ténébre
nit de aquest jorn, la fosca
de aquesta llum magnífica,
l' aspre y terrible tosca
del nostre brill..... ¡la pátria
senserá 's troba aquí!

La oració del mati

L' ayre blanqueja ja. Com vels de randa
van desplegantse 'ls raigs del sol pel cel:
á cada raig obra una flor soa cálser,
á cada raig son brill un estel pert.

Un de aquells raigs desperta á la campana
que desperta á son torn ab trémol veu
als moxons, perque al sol canten joyosos,
als homens, perque 'ls cors alsen á Deu.

Los moxonets, deixant llurs nius, refilan
per saludar al sol llurs cants mes bells;
los homes ¡ay! ¡qui sab quants malhecixen
la veu que 'ls ve á trencar un somni ardent!

¿Cuán las caurá la llengua á eixas campanas?
¿A qué eix recort molest dels antichs temps?
Be prou que l' alba 'ns diu que torna 'l dia,
y ab ell lo enuig, lo afany y 'l dol ab ell.

¡Oh! ¿sabeu perquè tocan? Perque encara,
quan llur veu onejant pel cel s' extén,
y á llur concert, del mon, que 'l jorn saluda
per saludar á Deu, la veu se uneix;

Troba al mari en la mar, espill que porta
escrit en llums d' estels lo nom de Deu,
que, barretina en ma, baixa la vista,
prega al qui en la tempesta es son estel.

Troba en lo camp espurnejant de gebra
al llaurador que, prop dels solchs que ha obert,
resa á Deu perque done á aquells solchs pluja,
sol á sas garbas, ditxa á sos fillets.

Troba en la llar del foch de las cabanyas,
altar que fou d' amor en lo temps vell,
al avi que, voltat de sa maynada,
prega á la Verge, mare dels pobrets.

Troba ánimas per tot que encara creuen,
cors purs de amor de Deu encare plens,
ulls que ploran, mortals que encara esperan
perque no creuen que 'l dolor sia etern.

¡Oh! benhagen tots ells. Mil y mil voltas
benhaje eix toch, al hom sens fe molest,
que desperta als moxons perque al sol canten,
á 'ls homens perque 'ls cors alsen al cel.

Per ell, junt ab la veu de las campanas,
junt ab los cants dels joganers aucells,
junt ab lo dols perfúm de las floretas,
junt ab los raig mes purs del sol naixent;

Puja al cel santa y rica en esperansas,
pura eséncia dels cors, núvol d' encéns,
la oració del mati qu' acull Maria
y en rosada d' amor torna al mon Deu.



¡Manso!

Veni, vidi, vinci.

Cantáu, joyosas ninfas, las que, en espills de plata,
del Llobregat en la aygua vos contemplau ab goig:
al héroe de aquest segle cantáu que en la ribera,
de antichs lloers a l' ombra, plantá lloers mes nous!

De un poblé n' es la glória del sol com la girada,
que après de la nit fosca constant torna á sortir:
la sanch que cáu en terra dels héroes de la pátria
es sava que nous héroes engendra mes ardits.

Escolte los vells cántichs la catalana orella,
escolte qui en sas venas sanch catalana té:
veurá com lo mot glória sovint vól dir batalla,
del catalá batalla contra 'l vehí Francés.

Que encara se recordan de Llúria las jornadas,
encara de altres segles se troban entre póls
los ossos dels que un dia per Panissars baixáren
y, avergonyits tornantsen, quedáren allí merts.

¿Y com, si es lley dels pobles que sia com lo Fénix
la glória que algun dia al món ompli de llum,
après la negra fosca de malas temporadas,
reviurer no debia, sens pérdrer sa virtut?

¿Com ser jamay podia que en héroes no 's tornássen
los que devallan d' héroes y de ells tenen la sanch...?
A Catalunya basta que amenassada sia:
quan lo tirá amenassa, ja es héroe 'l catalá.

Cantáu, joyosas ninfas, las que, en espills de plata,
del Llobregat en la aygua vos contemplau ab goig:
al héroe de aquest segle cantáu que en la ribera,
de antichs lloers a l' ombra, plantá lloers mes nous!

Un día... no era día,
que nit devia ser,
pus la claror que 's veyá
de foch era no mes;
al llum de unas fogueras
cremantne recorts vells,
llegia un soldat jove,
de Gàlia en los extrems,
la História de aquells Cèssars
que en Roma fóren Déus.
De són orgull l' exemple
prengué 'l soldat ben prest,
donáli anhel la enveja
pera arribar ahont ells,
fèu de sa ma altre Roma,

y encadenats volgué
tenir tots los imperis
deva'l de son poder;
las águilas que 'l triunfo
portáren altre temps
prengué per nova insignia,
marcant son vol immens,
y ab ellas junt volantne,
lo cor de ambició ple,
seguit de legions feras,
marxá 'l soldat francés,
y al món feu estreméixer
per tots sos quatre endrets.

Encara 'l trémol avi,
del llar en l' escambell,
recorda á las vespradas
aquell retró á sos nêts!

No bè aguaytáren llansas
pel cim dels Pirineus,
la terra catalana
un xisclé de ira fèu.

—¿Qui es, esclamá 'l rústich,
qui 'm preu la pau?... qui es.....?
al pas sortimli prompte.....!

¿Qué val tota sa gent?—
De ardència tan sagrada
l' efecte se 'n vegé
que al Coll del Bruch las águilas
donáren sols geméchs:
xafats sos caps rodáren
del rústich ab lo peu,
mes ay! tant heroisme
no basta per remey,
que tras las legions mortas
rebrotá nova gent!
¿Qué hi fa que héroes tots sian,
si ab forsa 's burla 'l dret?
Dispersas sas maynadas
Serán pel estranger.....!!
Un cap falta en la terra,
un cap falta no mes,
un héroe pera 'l héroe.....
Envial, Déu del Cel!
Si envia 'l Cel qui guie,
ay dels tirans, ay de ells!!

Ja vingué, sí, miráulo! Al crit de la victòria
 que, desde 'l Bruch partintne, aná de pich en pich
 al dormit Nort portantne l' esfors de Calalunya,
 de Dèu l' elegit héroe confus s' avergonyi.
 Que no era en castell noble ahont per primera volta
 vegé la llum del día, ni empresa en sont escut
 lluhia: sa noblesa són cor la resguardava:
 són cor darli devia honors, lloers, virtuts.
 —Si homens y sols homens, digué ab serena calma,
 són los que ab tal supèrbia fan de ma pàtria escarn,
 á ells y á quants los guian ben prompte faré véurer
 quant home en la batalla sap ser lo catalá.

Veniu prop de ma espasa, los braus de aquesta terra,
 veniu ab fas serena, que tot se té ab valor.
 ¿Qué importa del contrari lo brill de sas corassas,
 si enlluhernats no quedan jamay los ulls del cor? —

Y un crit donant al ayre de santa independència,
 al camp se llansa rápit buscant al estranger,
 seguint per tot sos passos, per tot girant la vista,
 per tot burlant la manya de aqueills soldats experts.
 —¿Qui es, qui es, pregunta la terra entussiasmada,
 lo que esperansa 'm dóna en mitj de tant perill? —
 —¿Qui es, l' enemich crida, qui així afrontar intenta
 las cohorts veteranas del vencedor felis? —

Ben prest ab mil trompetas la fama á tots contesta:
 —Es Manso, 'l jove Manso, l' honor de Buradá.
 Fugiu, fugiu, francesos, que ab sos soldats s' acosta:
 per tot ahont Manso 's veja, no guanyaréu, nó, may!
 A Montserrat dos voltas las águilas s' atansan,
 pensant entre las brenyas picar del lleó al cap:
 las plomas de sas alas dos cops lo lleó trenca,
 del Llobregat las ayguas portantlas fins al mar.

Vergonya pels invictes! No sols aquesta volta
 rojeja ab sanch francesa del riu lo pur cristall,
 que en Pallejá humillantne la gál-lica supèrbia,
 de nou la corrent Manso fa créixer ab la sanch.
 Y si dels rius las ayguas la sanch francesa portan,
 també empapada ab ella ne quedan valls y cims:
 de Puig-graciós encara escrit está en las rocas,
 de la Bisbal los arbres encara ho senten dins.

Contenta no estaria la espasa catalana
 si sols dintre sa terra volgués fer escarment:
 en la mateixa cova d' hont han sortit las águilas
 convé que 'l brill se veja del poderós acer.

Pasmadas las grans xurmas en las Guinguetas quedan
 vehent dintre de Fransa á Manso y sos soldats,
 pasmadas se retiran..... Vergonya pels invictes!
 ¿Si fan aixó en sa casa, lluny de ella qué farán?
 Ja 'l foch de la Moscóvia las águilas espanta,
 per cau á Barcelona escullen, desde ahont,
 sortint á fer voladas, ab presas se refassan.....
 la presa fòren ellas, servint de festa als córps;
 que á vista de las torres de la ciutat mes noble,
 no lluny de las murallas, del cau ahont s' han guarit,
 dos voltas ab sa espasa los talla 'l vol nostre héroe,
 las punxa, las humilla, las fa tornar á dins.

Vergonya pels invictes! La hora es ja sonada.
 Allá de ahont vingúereu tornáu ab doble pas:
 los cánticbs de alegria que ohíu al despedirvos,
 los canta Barcelona que á Manso véu entrar.
 Cantáu, joyosas ninfas, las que, en espills de plata,
 del Llobregat en la aygua vos contemplau ab goig,
 al héroe de aquest segle cantáu que en la ribera,
 de antichs lloers al ombra, plantá lloers mes nous!

Quan á sa casa arriben
 los estrangers soldats,
 dirán que coneguèren,
 del Pirineu enllá,
 á un brau guerrer indómit.....

y encara mes dirán,
 dirán que era en noblesa
 com en valor igual,
 que al presoner de guerra
 salvava de tots mals,
 que ab lo cortés contrari
 cortés era y leyal,
 dirán, si, que, inflexible
 patrici, fòu constant,
 que, sòrt á mil promesas,
 no 's doblégá, nó, may!

Rendíuli, donchs, coronas los que en lo pit encara
 del foch de Independència guardau lo sant caliu:
 ancians que sas petjadas seguireu, una llágrima
 donáuli com ofrena, ploráu al gran amich.
 Los fets que 'l trémol llavi á vostres fills espliche,
 de Manso fent memòria, exemple ne serán,
 y may que Independència cridar aqui convinga,
 de Buradá al intrépít sabrán tots imitar.
 Gegants de tiranias lo mon pót bè conéixer,
 que fins á las montanyas mudar pensen de lloch.....
 No pas en nostra terra!..... la sombra del gran Manso
 tornar prest las faria al punt que Dèu las vól.
 Sombra de tots volguda! Veniu á saludarla,
 amants de nostra pàtria, los de incorrupta sanch:
 cantáula al so del arpa, nous trobadors, cantáula,
 pus l' esperit retorna dels héroes ja passats.
 Cantáu, joyosas ninfas, las que, en espills de plata,
 del Llobregat en la aygua vos contemplau ab goig,
 al héroe de aquest segle cantáu que en la ribera,
 de antichs lloers al ombra, plantá lloers mes nous!

ANTON DE BOFARULL



LO RECTOR DE VALLFOGONA (1)

CAPÍTOL XV



(Dibuix de Tomás Padró.)

L' ESCOLANET

Lo rector de Vallfogona tenia un escolanet, que
 's deya Benet y li deyan lo Menut.

Un dia lo primer anava per un camí cap á Cerve-
 ra, quan bo y reposant, al costat d' una font, hi tro-
 bá un baylet de sis anys, ab una cara tota esblan-
 quehida, flaquet, y ab un ull que li parlava. Lo rec-
 tor s' acosta á ferli una festa, y tot tocantli la cara,

(1) Dos capítols de la popular novela de *Joseph Feliu y Codina*.

li pregunta:—¿Cóm te dius? ¿D' hont ets? ¿Ahont vas? ¿Ab qui t' estás?—Y 'l xicot, axecant lo cap tot axerit, li responguè:—Me dich, Benet, sòch de Verdú, vaig á Cervera y no estich ab ningú.

Lo rector ja 'n va tenir prou pera que 'l noy lo cautivés; lo va pendrer per company fins á Cervera, observá tota la rara agudesa que contrastava ab sos pochhs anys, li feu més preguntas, sapigué qu' era órfe de pare y mare, y se 'l endugué á Vallfogona per escolá.

A la época que 'l conexém, en Benet tenia onze anys y mostrava una vivor y una diligencia que 'l feyan capás pera tot; ab ell 'l iglesia del poble tenia 'l millor servidor que 's pogués desitjar.

Ajudar á missa, espolsar los altars, penjar las prometensas, posar oli á las llántias, guardar los caps de ciri, posar 'l aygua beneyta á la pica, tocar 'l oració, repicar á festa, á bateig, á morts, provehir las canadellas y preparar las robas de celebrar; tot axò y mòlt més, era encárrech del Menut, sense que may en res se li hagués notat cap falta.

Las beatas del poble, que per ell s' enteravan de quan se faria lo trisagi ó la novena, fins 'l hi tenian mitxa devoció y se 'l miravan com á un capellonet. Los pagesos que 'l trobavan, anant ó venint del tros, sempre li tiravan algun trentí al plat de las Animas ó del sant per qual il-luminaciò fès aquell dia la capta. Las noyas li tocavan la carona y 'l eridavan pera donarli cosas, que sempre duya las butxacas plenas de lleminaduras.

Lo rector se 'l estimava de débó y li ensenyava de lletra; la Cunilleta..... ni us ne parlo; sino que 'l baylet no pujava quatre pams de terra, fins hauria semblat que n' estava enamorada.

Com que 'l Menut tot just havia cumplert sis anys quan comensá á ajudar á missa y á servir á 'l iglesia, la ignorada filla d' en Rocamor encara 'l poguè tractar en la rectoría una bella temporada; y axis com lo rector s' esmerava en alegrarla y entretenir-la á n' ella, ella entretenia y alegrava al escolanet. Tot lo que són protector li havia ensenyat quan era més petiteta, ella ho va anar ensenyant á n' en Benet; li contava 'ls quèntos, li cantava las cansons, li deya las endevinallas, y com que las criaturas volen al qui las vol, ja us podéu figurar 'l estimaciò que 'l Menut posá á la Cunilleta.

Va venir lo dia qu' aquesta se 'n aná á viurer al mas de la Mariagna; pero alló no va volguer dir res pera 'l baylet. De bon matí, avants d' obrir 'l iglesia si era á l'estiu, ó á la tarde, avants de 'l hora del rosari á l' hivern, ell cada dia se 'n anava á fer sa visita á la donzella, y aquesta solia rébrel' fentli rentar la cara, que sempre hi duya alguna enmascaradeta, y allisantli després ab sa pinta aquell cap d' escarola, que sempre portava despentinat.

Aquest fòu lo personatje qu' en Rafel escullí per' embaxador de sòn negoci, y axis haventho determinat, se 'n aná tot seguit cap al poble, á participarli sòn nombrament.

Ja fa estona que no us parlo del escolanet de Vallfogona, y ara qu' ho vaig á ferho, sols podrá ser pera contarne tristesas.

Aquell estornell, que corria pe 'l poble de porta en porta, arplegant trentíns y recitant versos del senyor rector, ja feya temps que no se 'l veyá ab sa cara riallera. Tothom observava que se li anava trencant lo color, y quan 'l esquella de 'l iglesia tocava á missa ó á novenari, las dónas, tot posantse la caputxa, deyan:

—Lo pobre escolanet va perdent qu' es una llástima. Ja no toca ab aquell delit d' avans.

Y era axis, en efecte; hauriau sentit com las battalladas anavan disminuint desde la primera á 'l última, indicant que 'l que las donava, perdía poch á poch la forsa dels brassos; quan los tochs de 'l esquella s' acabavan, parexia qu' aquesta tocava per ella sola, somoguda per una lleugera ventada.

Un matí, lo rector, acabat de dir la missa, observá qu' en Benet tenia 'l rostre gròch com una cera, y que ab prou treball se podia tenir dret; li prengué 'l pols, vejè qu' anunciava una febre ardentíssima, y va dir al noy:

—Vès, fill, vès, y ficat' al llit.

Desde llavoras, faltá en lo poble la figureta alegre d' aquell baylet que brincava y saltava, ab la alborossada inquietut del aucell que va de branca en branca.

Lo pobret estava mòlt malalt; la febra continúa 'l tenia postrat, y encara que 'l enganyava 'l esperit y cada dia volia llevarse per' anar á 'l iglesia, se guardava prou de ferho, perque 'l rector li tenia severament vedat.

Véus aquí qu' un dia, mitx endormiscat en sòn llit, escoltá una conversa de dónas que parlavan del próxim casament d' en Rafel y la Cunilleta, y fins del dia pera qu' estava senyalat, y 'l pobre malaltet se quedá tot desficiós y meditatiu, sense dir paraula, ab tot y que la febra aquell dia no 'l tenia mòlt ensopit.

Axis que sortí 'l sol de 'l endemá, lo Menut cridá á la majordona, y li diguè:

—Tresona, m' heu de fer un servey.

—Digas, fill mèu.

—Anéusen al mas de la Mariagna, y diguéu á la Cunilleta y al sèn promès, que 'm vinguin á véurer.

--¿No sabs que 'l un y 'l altre ja venen á cada punt?

—Es que vull que vinguin tots dos plegats.

La bona dóna se 'n aná á cumplir lo recado de 'n Benet, y á la tarde comparegueren en la cambra d' aquest los dos nuvis plegats.

—¡Ola, Cunilleta! ¡Ola Rafelet!—los diguè 'l malalt ab sa veuheta desmayada.—Acostéus, qu' us haig de dir una cosa.

—¿Qué vols, Menudet?

—¿Per qué 'ns demanas?

—¿Es dir,—continuá 'l noy,—que no voléu que jo sigui á las vostras bodas?

—¿Quí t' ho ha dit?

—Jo qu' ho sè. Veyéu qu' estich malalt, y no voléu esperarvos que jo estigui bo. ¡Tant que jo us estimo, que si no fòs per mi encara no seriau promesos, y ara, 'l dia que 'l senyor rector us benehexi, hi faréu anar un altr' escolá!... Vetaquí cóm me paguéu...

Mentres tant los ulls li espurnejavan, y 'ls dos promesos ho veyan y s' enternian.

Lo malaltet prossegui:

—Jo us volia demanar una mercé. ¿Qu' us costa d' esperar qu' estigui bo, y llavors jo fóra á las bodas y 'm dariau aquexa alegría? Miréu; á vosaltres lo mateix us tèn quatre dias ensá que quatre dias enllá, y á la festa us faria falta lo vostre escolanet. ¿Oy, qu' ho faréu? Jo m' estarè al llit bèn quietò y 'm posarè bo aviat.

Havia tret las flacas manetas de sòta 'l llensol, y las estenia suplicant vers la enamorada parella, y aquesta ja estava per' accedir, quan acabá de resòldrela la veu del rector, que diguè desde la porta:

—¡Pobret! Prometéuli.

Y la promesa que 'ls dos amants feren, semblá medicina perá 'l pobre Benet, puig ab l' alegría tot se rebifá.

Pero aquest efecte s' estingí depressa, y 'l rector cada dia se 'n tornava mès entristit de la visita que feya á sòn escolanet; lo mal, en lloch de mimbar, crexia; la frévola criatura anava perdent l' esma de la vida, y 'l rector, movent tristament lo cap, deya:

—¡No será á las bodas de la Cunilleta!

¡Ja va ser cert! Un dia, defallit y casi bè sense



veu, lo malaltet s' estava seguint las oracions que 'l rector, sentat al capsal li dictava, y ab una má estirada dava voltas, maquinament, á la pilota que tant havia fet botar per las parets de Vallfogona. Ab lo cap girat vers al rector, li dirigia una mirada térbola y sense firmesa. Tot d' una, la veu imperceptible, que seguia las oracions, no responguè. Lo rector s'

acecá plorant, y eloguè aquells ulls que ja no miravan. S' havia mort l' escolanet de Vallfogona.

Si fòu plorat y bèn plorat, qu' us ho digui lo mòlt que 'l pobre angelet era volgut de tothom del poble; si sa memoria fòu honrada, se sab per l' ofici d' àngels que li d'iguè 'l rector, y tot Vallfogona ohí, com també, y mès que per res, per l' epitafi en vers que 'l rector volguè dedicarli, com si li agraphís de tal modo, l' haver sigut tant fidel y actiu propagador de sas poesías.

Si anesseu alguna vegada al poble de Santa Maria de Vallfogona, veuriau, entrant á l' iglesia, una pica baptismal, que tè á sos peus matexos una llosa ab lletras esculpidas. La llosa tapa la sepultura de l' escolanet; las lletras, si podéu llegirlas, veuréu que conservan sa bona memoria, dihent axis:

«Assi jau un escolá
«del temple de Vallfogona,
«que dol y llástima dóna
«als bronses que repicá.
«En los breus anys que lográ,
«tant bon designe prengué,
«que de dotze que 'n visqué,
«sis á l' Iglesia 'n serví,
«y á millor vida partí
«lo qui la partí tant bè.»

JOSEPH FELIU Y CODINA



Jurament d' amistat

Germá, mon pacte escolta per la sagrada empresa á que mon cor aspiran, reclamo ta amistat; la veritat estimas, jo estimo la bellesa, busquéu units desd' ara bellesa y veritat.

Aném, ta má en la meva recorrerém la vida, ni mort ni desventura darán al pacte fi, ¡ah cuán amarga fóra la eterna despedida, lo dia que tú 't mórias, jo volaré á morí.

J. IXART.



FABULETAS

La sombra

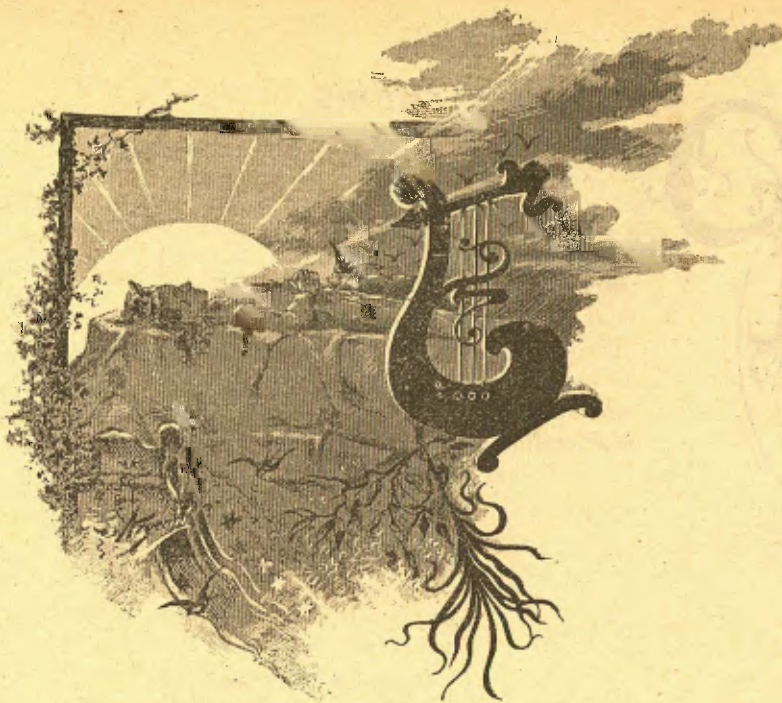
La sombra en tant hi ha llum ó sol espléndit
arréu sempre 't segueix.
Mentres te cor y conciencia l' home
així 'l remordiment.

Lo sorrer

Cada vegada en acabant d' escriure
passas la sorra y tórnasla al sorrer;
y 't sembla sempre que li tornas tota,
pero vé un dia que no hi queda rés.

Tots los excessos semblan res un dia,
y al cap de molts..... tota la sorra pérts.

JOSEPH VERDÚ.



LOS TRES SUSPIRS DE L' ARPA

BALADA

En la tomba hi há una reyna,
rich mantell te per mortalla,
un ceptre d' or en la má
y sobre son pit un arpa.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Sols l' arpa tres cordas té,
dolsas, vibrants, delicadas,
com té tres cordas lo cor,
la Fé, l' Amor y la Patria.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Era lo goig de la reyna,
y en las sevas mans parlava,
y al seu ressó s' adormian
los seus fillets en sa falda.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Si entonava cants de guerra,
tremian los monts y planas;
si treya sospirs d' amor,
las ninas d' amor penavan.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Mes ¿qué té la hermosa reyna?
¿perqué la seva arpa calla?
¿qué s' han fet los lays d' amor?
¿qué s' han fet, ay, las baladas?

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Era tendra y carinyosa
y l' ha encisada un monarca;
ab sentidas amoretas
al mitj del cor l' ha fletxada.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

—Seurém junts en un sol trono,
juntarém las nostras armas:

en un quartel lo lleó
y en l' altre quartel las barras.—

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Mes la reyna té enemichs,
que en la Cort tenen privansa,
vils corchs que sempre rosegan
de verinosa fiblada.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Lo monarca se 'ls escolta...
prest de la reyna 's recata:
cambia l' amor en desdeny
y el desdeny en odi cambia.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Ja no l' aclaman senyora;
a senyora n' es esclava;
perque llansa ays de dolor,
la llengua li han arrancada.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

--Ja ha finat, ja, la estrangera;
ja ha finat, ja, la bastarda;
enterraula ab son mantell,
ab arpa y ceptre enterraula.—

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Ay mare! no ets morta, nó;
encara ton foch m' abrasa;
no ets morta, nó, mare meva....
los teus fills viuen encara.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Rodejan la seva tomba;
al peu un llorer hi plantan,
sols ab llágrimas lo regan;
sanch de llur cos es sa sava.

Fills de la reyna, plorau,
plorau de dol y anyoransa.

Y feya llarch temps que muts
vetllavan la tomba santa,
quan l' arpa dona un geméch....
la reyna s' ha despertada!

Nostra mare ressucita....
fills de la reyna, esperansa!

Al despertar, tres sospirs
trau del fons de sas entranyas;
y á cada suspir del cor
sona una corda del arpa.

Fills de la reyna, silenci,
vostra mare es la que parla.

La de la Fé diu: *aléntam!*
la del Amor: Espós, *dmam!*
la de la Pátria, vibrant,
ab tendre só crida: *álsam!*

Aixeca, espós, á la reyna!
fills de la reyna, aixecaula!
si ha perdut son ceptre, al menys
per consol deixaulí l' arpa.



MAR ENDINS

BARCAROLA

ER sa bella enamorada
 cobejant un rich tresor,
 mar endins una vesprada,
 mar endins vá 'l pescador.
 —Jo 't duré, marinereta,
 un ramell de corals fins.—
 Mar endins va la barqueta,
 mar endins.

Los celatges ja s' encenen,
 la gavina aixeca 'l vol,
 les onades van y venen
 breçolant un raig de sol.
 Lo collar de l' auba clara
 ¡com engrana 'ls seus rubins!
 La barqueta vola encara
 mar endins.

Ve altre volta la nit bella;
 ¡quina angúnia l' esperar!
 Compadiula á la donzella
 que sospira vora al mar.

Allí guayta tota sola
 los estels diamantins.
 La barqueta encara vola
 mar endins.

Torna l' auba tres vegades,
 la tercera es en mal punt;
 van y venen les onades
 breçolant un cos defunt.
 No 't durá, marinereta,
 lo ramell de corals fins,
 ¡Ay! va perdres la barqueta
 mar endins.

Pescador que t' estimava
 en l' abisme clogué 'ls ulls,
 al tornartel la mar blava
 sense vida tu 'l reculls.
 Compadiula á la donzella;
 entre 'ls somnis vespertins
 va fugir sa il·lusió bella
 mar endins.

En la pensa la follia,
 la tristor en l' esperit,
 vá á la platja cada dia,
 vá á la platja cada nit.
 Hi du roses esfullades
 tots los vespres y matins.
 ¡Com les llançan las onades
 mar endins.

Fadrinets, los de marina,
 en les hores del amor
 no deixeu la vostra nina
 per cercarli cap tresor.
 Ambicions no satisfetas
 de la ditxa son butxíns.
 ¡Si se 'n perden de barquetes
 mar endins!

FRANCISCO CASAS Y AMIGO

MESQUINESA

Rich de sahó lo meu esprit s' enlayra
 dessobre 'ls erms d' aquesta trista vida,
 per ovirar de mes aprop la emprenta
 del dit de Deu en la estrellada volta.
 Tu, veu mesquina qu' asprement barbolla,
 dels llabis ix, sas maravellas canta;
 mes no perçó t' enorgullescas, pensa
 qu' ets lo ressó de miserable ossera
 que, ab son cruixir, son feble enllás pregona

Ja de la boyra has traspasat la glassa,
 pel mar de llum, tot rioler navegas.
 Oh, esperit meu! ¿Vols encisarte? Guayta.
 Amunt, lo espay tot semenat d' estelas;
 abaix, lo món abrigallat de núvols;
 allí, lo sol, etern fornall de vida,
 son tremolench polsim entorn escampa;
 assí, lo buyt de gola abimadora,
 milers de móns dins lo seu si hi amaga.

Dins la fé ton alam del tot desplega,
 ánima mia, com grifalch lleugera
 fendeix l' espay y esguarda, admira, lloha

del Univers la incompreensible màquina.
 Del estel-foll déixat endur pel rastre,
 volta així sens repós pel buyt y cerca
 la sospirada, ignota clau que n' obra
 dels goigs sens fi la cristallina porta
 y als peus de Deu ne du per vía dreta.

¿Afadigada estás? Tas alas plega
 qu' es massa gran lo qu' en seguir t' afanyas!
 Si l' Univers esglayament te dona,
 si 't véus petita per semblants grandesas,
 davalla al món y d' assí baix admira
 lo que mes digne de llohansa trobis;
 sent curt l' espay, mes enxiquit lo cercle,
 de ta sorpresa tot trencant los llassos,
 podrás cantar, ¡oh esperit meu! la Terra.

Lloha la má que de cendrosa cima
 lo flam cargoladis tostempes rebifa;
 lo niu ahont la negra nit s' ajoca
 quan, riallera, del blau cel devalla,
 ab son vestit de fresca llum l' aubada.
 Canta 'l Resso qu' ensopegant gemega
 pels cantalluts penyals, y, també l' àguila
 quan fit á fit los raigs del sol ne guayta
 y amunt, amunt sens reposar s' enfila.

Canta també d' aquella llum daurada
 qu' al món nodreix y dona escalf y joia
 las ricas maravellas. De la boyra
 escorcollant los plechs, lo nial cerca
 del llamp serpejador que l' espay ratlla
 y 'ls corcats roures estellats ne deixa,
 ofegant sa centella en la viscosa
 sava que puja, per la vella soca,
 á omplir l' aglà que al cim del brot tremola.

Canta la punta d' enesprada serra
 que, ab flochs de neu tota emblanquida, aviva
 en sas entranyas misteriosas venas,
 que sahó portan á l' arrel que furga.
 Canta l' esguart aclucador del dia
 qu' en l' horizó poch á poquet s' acala,
 y la Serena que d' amunt ne llisca,
 fugint del sol qu' ab son alé l' abrusa,
 per buydá' al món son canastrell de perlas.

Canta del au.... Mes ay! l' alé ja 't manca!
 Ton pit de taur afadigat batega!
 Teixit de carn, lo teu alé t' enganya!
 lo sol se véu, mes fit á fit no 's mira.
 Abaixa 'l tó: de tantas maravellas
 respecta al Criador. Ta mesquinesa
 confessa, y créu, y aconortada porta.
 Despúllat del orgull; resta miseria.
 Pósat al ras del cuch qu' en terra nia.

Qu' ets, veu mesquina qu' asprament barbollas,
 ressó y no més de miserable ossera
 qu' ab son cruixir son feble enllàs pregona.
 Lligat al banch, com lo remayre, calla
 y rema, oh cos, qu' així ho vol ta condempna;
 fins que, lliure, l' esprit, quan l' hora arribi,
 deixant los erms d' aquesta trista vida,
 puga ovirar de més aprop l' emprenta
 del dit de Deu en la estrellada volta.

FRANCESCH PELAY BRIZ



LAS FLORES DE MAIG

PASTOREL-LA CATALANA Á VEUS SOLAS

Prop del riu hi ha una verneda
 y un saló en mitj sa espessura,
 ab catifas de verdura,
 y ab sofás de tronchs de faig.

Lloch agrest hon van las ninas
 y hont besant sa cara hermosa,
 las confón l' aura amorosa
 ab las flors del gentil maig.

Y 'ls aucells buscan son niu
 entremitj de la verneda;
 los aucells buscan son niu
 entremitj del bosch joliu.

Sota de un sálzer sentada una nina,
 trena ¡oyosa son rich cabell d' or;
 es son mirall fresca font cristallina;
 son sos adornos violetas del bosch.
 Altra, teixint matisada guirnalda,
 gronxa son cos, que es de gracia un tresor;
 altre, ab son blanch cabridet á la falda,
 canta mes fi que 'l festiu rossinyol.

Més ¡ay, ay dels cors!

que son eixas noyas
las més ricas toyas'
del MÉS DE LAS FLORS.

La vesprada del camp regala
de albas perlas bona almosta;
lo sol bell fugí á la posta,
y de estels se omple l' cel blau.

PASTORETAS, ans no sone
de la *queda* la campana,
ballarém una *pavana* (1)
ab vosaltres, si axí us plau.

Y 'ls aucells de dins son niu,
glosarán una tonada...
los aucells de dins son niu
glosarán un cant festiu.

Sota de un sálzer sentada una nina, etc.

J. ANSELM CLAVÉ.



Lo pastor y 'ls gafarróns

I

Lo pastor té malaltó
un fill séu mólt estimat:
es un nin, un infantó
que ell l' estima ab la passió
d' amor de pare cegat.

Mati de casa ha sortit
deixantlo en son bressolet,
y á pastorar va ab neguit,
que, si 's mort son fill petit,
ni hi ha al mon dol com aquet.

Per quan estigui milló
un gran pler li pensa dar;
vol agafá un gafarró

y donarlo al infantó
quan se comensi á llevar.

Ab l' afany d' aquest intent,
per poderli l' aucell dur
una gábia li va fent,
y embesca un roure, creyent
que aixís té l' aucell segur.

A dalt del roure embecat
va volar al punt l' aucell;
y al punt s' hi trobá cassat;
era un gafarró novell
pintadet com esmaltat.

Just al arbre 's va sentir
enganxat á un branquilló,
ja no va poder fugir
y 's posá á cridá y dalir
que donava compasió.

Lo pobre gafarró vell,
l' estimava ab amor pur
y, volant dret ahont era ell,
va fer quan pot fé un aucell
per lliurá' un fill ben segur.

Tot en vá. Prompte 'l pastor,
á dalt del roure pujant,
prengué al fill de son amor,
que vá despedí, ab dolor,
lo gafarró vell, piulant.

II

Han passat cinch jorns ó sis
des que 'l gafarró fou pres,
y d' un más sobre 'l pedris
ma'altet y anyoradis
dins sa gábia jau malmés.

Son pare, 'l gafarró vell,
aygua al bech y grans li dú,
que també es pare un aucell,
y 'l voldria veure ab ell
ll'ure aprop y al bosch segú.

Al mateix temps, un bressol
una mare está gronxant,
y 'l pastor plé 'l cor de dol,
veu plorant ab desconsol
que 'l séu fill' está afinant.

Y, mentre 'l nin va morint,
pantejant se mor l' aucell,
y 'l pastor ho veu sufrint,
com morir son fill, patint,
veu també 'l gafarró vell.

Y una tarde, cap al tart,
quan s' enfonza al mar lo sol,
va voler un trist etzar,
que, del más ea una part,
lo pastor plorés son dol,

mentres lo gafarró vell,
pantejant y condolgut,
plorava, ab son cor d' aucell,
al gafarronet novell
que la Mort se havia endut.

Y com que aucell y pastor

(1) *Pavana*. Dansa antiga de moviments pausats.

eran dos pares amants,
si 'l un bo, l' altre mellor,
essessant son viu dolor,
l' un ab plor y l' altre ab cants,

sense véurer lo perill
que 'ls duya 'l blasfemar sèu,
deyan ab son cor senzill:
—¿Per qué Déu m' ha mort lo fill?
—¿Per qué l' home ha mort lo méu?

FREDERICH SOLER (*Pitarra*)

LA VEU DEL TIBIDABO

Vade Satana.

Jo la he sentit en moltas
Nits sossegadas ressonar tranquila...
Jo la he sentit cent voltas
La veu de una Sibila
Parlar aixis á la industriosa vila:
Empori de grandesa,
del aygua orgull hont falaguera 't banyas,
Lo brill de ta riquesa
Pel cim d' estas montanyas
Passa y s' exten fins á regions estranyas.
Baix influencia amiga,
Oh Barcelona, junt al mar nascuda,
Pogué ta gloria antiga
Veures pel' temps batuda
Que inquiet dels pobles los destinos muda:
Mes fou cada vegada
Per revivarse luego mes hermosa,
Com llú ab major flamada
La antorxa resinosa
Com mes del ayre á la corrent s' exposa.
Cert que del mar senyora
No t' anomenas ja com altres dias...
¿Qui hi fá. si ara á tot hora
També per mar envias
Naus que en ell troban victoriosas vias?
Y van á llunyas terras
A deixar, no l' incendi y la matansa
De primitivas guerras,
Sino ab felis mudansa,
Llevors de benestar y d' aliansa.
Cert que l' recinto hont trono
Tos reys tingueren, al olvit s' entrega
Perdut ab l' abandono
De la gent palaciega
Que allí per dictar lleys ja no 's congrega.
¿Qué hi fá? Millors encara
Palaus tú elevas tras valenta punya,
Hont dal saber en l' ara
L' esprit de Catalunya
Monarca del treball, son ceptre empunya.
Hont acut afanyosa
—Cort á qui espléndit venidor espera—
Ta prole laboriosa,
Alsantne per senyera
De germandat y d' ordre la bandera.
Hont novas lleys explana
Altras victorias per lograr may vistas
La industria laletana
Que aspira á grans conquistas
Ab son exércit de soldats-artistas.
Y las tindrà de sobras.
Quant pot l' aixam de sas genials abellas
Ho diuhen be sas obras,

Manufacturas bellas
Del ingeni del home maravellas.
Revolució ditxosa
De nostra edat! Las obras peregrinas
Dels fills que cuydadosa
Aixi al treball inclinas
Del mon per totas parts tú disseminas.
Y en merescuda paga
Tribut lo mon de richs metalls te dona,
Y ta gloria 's propaga
Cenyinte, Barcelona,
Com reyna de las arts digna corona.
Ciutat de la fortuna
Gosa en ta magestat; que mes gallarda
May l' obtingué ninguna
Com la que á tú t' aguarda:
Mimada de la sort, gósat; mes guarda.
Guarda, que en sa caverna
Com alimanya al revolcás' danyina
A qui la llum enlluerna,
Qui sap si en ta ruina
L' esprit del mal algun ardit maquina!
Acás un jorn, si en alas
D' immoderat afany volar t' espia,
Voldrà tentarte ab malas
Promesas, com un dia
Tentá á Jesus prop Jericó volia.
Y á la mes alta serra
Per ell portada, t' mostrará á las horas
Dels regnes de la terra
Riquesas seductoras
«Tot te ho daré--diente—si m' adoras»
Pero estéril sa fúria
Tú deixarás, pus sempre se agermana
Ab la triunfal cantúria
De tos obrers, l' hosanna
Que alsan los cors en oració cristiana.
Y á la fabril fumera
L' encens tú juntas que homenatge dona
Omplint la vasta esfera
Al Déu, oh Barcelona,
Que may, Pare sol-licit, t' abandona;
Que dirá á la proterva
Hidra del mal, si l' teu blassó perilla,
«Ta iniquitat superba
A ton senyor humilla,
Y allunyat Satanás; esta es ma filla.»

LLUIS ROCA Y FLOREJACHS

* * *

(DE BECQUER.)

Si en tos ulls ho lleigeixo.
¿A qué fingir.... no veus que per tú 'm moro?
Tos cabells blanchs coronan ta vellesa,
Peró n' obstant, Deu meu, y qu' ets hermosa!..

Si jo sé que m' estimas
Digas, Sara, per qué t' en dons vergonya?
¿Per qué volgué enganyarme
Si el que sents ho lleigeixo en el teu rostret?

Plora, tú ho necessitas.
Plora; no veus que jo 't conéch á fondo?
Ben sols estém; no t' en avergonyeixis,
Míram... jo soch un hom, ¡y també ploro!

CAMILO SAMPERE CARRERA.

J. Collazos, impresor.—Plassa de la Igualtat 3.

IMACABRERIAS!

(per Argemi)



...¡Qué veig! La mosca-morta de la meva dona
ab el pastisser de la cantonada!

¡Válgam Deu, si no fos per la por de trencar-me un os, baixava y... Pero calma, calma Arcis, que després et durian á presiri!...

(Un ex-marit filósop)



—¡Y com m' he tolnat, Male de Deu! Jo qu'ela l'admiració de las senyoletas que passavan pe' la cantonada de can Llible!...

No 'm coneixelian pas si 'm veyan... Ala si que 'm deu haver desbancat el tonto d' en Pepito!...

(Un ex-gomós)



—Jo que li fet tant el SERENO pe 'ls carrers de Gracia rondant á la Xica... y are té, me'n nombran del Poble-Nou...

Ja es ben casual tot lo de la VIDA!

(Un ex-currotaco)



—¡Si m' havessin dit que la VIDA del morts era tan aburrida, els asseguro que no 'm pegava 'l tiro!

(Un ex-desenganyat mes desenganyat avuy)